

Finsk som andrespråk

Av Bjørnar Seppola

Den finske eller kvenske kulturen har gamle og seige røtter i Norge. I den aller første skriftlige beretninga fra Norge, Ottars beretning, fra 800-tallet er kvener nevnt. Trolig fans de her lenge før den tid.

I sagalitteraturen finner vi også mange fortellinger om «finner» i Norge. Benevnelsen ble på denne tiden brukt som fellesbetegnelse på finskurgiske folk uten at man skilte så nøye mellom samer, kvener, kareler, vepser og andre grupper. Kilder fra middelalderen, både før og etter svartedauen tyder på det samme.

På 17- og 1800-tallet var det sterk vekst i næringslivet i Nord-Norge. Det ble satt igang med gruvedrift, og jordbruket og fisket tok seg sterkt opp. Dette førte til en tilflytting av folk både fra det sørlige Norge og fra svensk og finsk side av grensen på Nordkalotten. Det finske innslaget i Norge økte sterkt på denne tida. Flere bygder og tettsteder ble helt finskspråklige.

Deriblant Vadsø, hvor 50% av befolkninga snakket finsk for 100 år siden.

De norske statsbyggerne på 1800-tallet hadde imidlertid ikke sansen for finsk kultur og bygde opp et samfunn hvor nordmennene skulle ha alle fordelene. Kvenene skulle diskrimineres økonomisk, sosialt og kulturelt. Målsettinga var klar allerede fra midten av 1800-tallet. Den finske befolkninga i landet skulle fornorskes og finsk kultur utryddes. Virkemidlene var mange. De nordmenn som snakket finsk hadde ikke rett til å kjøpe jord, kunne ikke få være offentlige tjenestemenn, skulle ikke få undervisning på eget språk, skulle ikke ha rett til kirkelige tjenester på morsmålet, slik Martin Luther hadde lagt opp til, bare for å nevne noe.

I skolen førte denne politikken til at da Stortinget i 1889 vedtok at undervisninga skulle skje på barnas morsmål, ble det samtidig bestemt at dette ikke gjaldt de som snakket samisk og finsk. Finsk var imidlertid tillatt som hjelpespråk. D.v.s. at læreren hadde rett til å forklare ting fra bibelhistorien på finsk når barna ikke forstod, såfremt læreren kunne finsk.

I andre fag hadde læreren rett til å si det finske ordet for en ting eller hending slik at barna lettere kunne få lært det norske ordet.

Ordninga med hjelpespråk gjaldt både finsk og samisk. Men i 1936 vedtok stortinget at for ettertiden var bare samisk tillatt som hjelpespråk, og bruk av finsk på skolen ble totalt forbudt. Dette forbudet stod ved lag til 1969 da vi fikk skolelov i Norge. I praksis var det imidlertid først ved innføring av ny mønsterplan i 1974 at det ble mulig å drive med finsk som valgfag, og da også med den begrensning at de som valgte finsk valgfag ikke fikk fortsette i gymnaset.

Samisk hadde i denne perioden en annen utvikling. Språket

var tillatt som hjelpespråk og derfor litt i bruk i noen skoler. Utover 1950 og 1960-tallet begynte synet på samisk språk gradvis å endre seg til det bedre i Norge. Enkelte samiske lærere begynte som en følge av dette på 1960-tallet å eksperimentere med samiskundervisning. Det ble utarbeidet lærebøker og læreplaner for samisk. Dette gav de finsk-ættede en anspore til å arbeide videre med ønsket om finskundervisning. Og utover 1970-tallet ble det stadig presset på departementet for å få lov til å gi et bedre tilbud i finsk. Og i 1980 fikk Børselv skole starte med et forsøk med finsk i stedet for norsk sidemål, d.v.s. i stedet for nynorsk. Forsøket ble avsluttet i 1984, men de nye læreplanene for grunnskolen som kom i 1985 og i 1987 hadde ikke med planer for finsk utover et tilbud om valgfag.

Det ble klaget mye på dette, og saka ble bl.a. reist som grunnlagt spørsmål i Stortinget i 1988.

Høsten 1989 oppnevnte Undervisnings- og forskningsdepartementet et utvalg som skulle utarbeide planer for finskundervisninga. Utvalget skulle bestå av Terje Aronsen, Børselv, Olav Beddari, Pasvik og Bjørnar Seppola, Skibotn.

Fart i arbeidet ble det imidlertid først etter et møte i departementet 25. januar 1990 med ministerens personlige sekretær, Vidar Skogan, hvor det ble bestemt at finsk skal innføres som 2.språk for elever med kvensk og finsk etnisk bakgrunn. Fagplanutvalget ble nå utvidet med nestdirektør i Grunnskolerådet, Bjarne Myhre og førstekonsulent Inger Johanne Wremer i UFD.

Fagplan for finsk som andrespråk ble så utarbeidet våren 1990 og godkjent av departementet 2. juli 1990. Dette innebærer at det nå er mulig å ta finsk i stedet for norsk sidemål i grunnskolen.

Det er rundt 200 elever som har valgt denne formen for undervisning i år. Det er ting som tyder på at flere vil velge finsk til neste år, når tilbudet blir mer kjent.

Fagplanen gjelder for elever med kvensk og finsk etnisk bakgrunn. Grunnskolerådet har i sitt vedtak sagt at andre også kan følge denne planen når det blir gitt undervisning i finsk.

Planen forutsetter arbeidsmåter som i fremmedspråkopplæringa. Det er ikke en forutsetning at en kan finsk for å kunne delta i undervisninga.

Undervisninga har bl.a. som mål å lære elevene å forstå og bli forstått på finsk, samt gi grunnlag for videregående opplæring i finsk. Det gis opplæring i både språk og kulturkunnskap. Det er i fagplanen sagt at læringa om kvenene, deres kultur og kulturtradisjoner må få en betydelig plass i undervisninga.